

Tomasz Ciesielski

Sprawozdanie z kwerendy w Sankt Petersburgu w dniach 20 VIII-1 IX 2012 r.

Hereditas Monasteriorum 1, 394-399

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w Janowie – op. 1, spr. 676, *Исторична довідка костела і монастиря бернардинців – пам'ятка архітектури XVII – XVIII ст. в с. Іванове* (1993 p.).

Podsumowując kwerendę archiwalną przeprowadzoną w dniach 23–30 V 2012 r. w ДАВіО, należy zaznaczyć, że udało się przejrzeć ponad 20 inwentarzy fondów wytypowanych do Projektu. Ponadto zamówiono około 20 jednostek archiwalnych. Niestety niektóre akta (np. f. 108, op. 1, spr. 2 i 2a) nie zostały udostępnione ze względu na zły stan ich zachowania. Warto na koniec zaznaczyć, że niektóre najbardziej interesujące nas materiały zostały skopiowane i posłużą do przygotowania opracowań naukowych.

Tomasz CIESIELSKI

Instytut Historii

Uniwersytet Opolski

Sprawozdanie z kwerendy w Sankt Petersburgu w dniach 20 VIII–1 IX 2012 r.*

Dwutygodniowy wyjazd na kwerendę archiwalno-biblioteczną do Sankt Petersburga stanowił kolejny etap realizacji części projektu badawczego *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja* dotyczącej procesu kasat klasztornych na obszarze zachodnich guberni Imperium Rosyjskiego.

Zakres kwerendy

Celem wyjazdu nie było rozpoznanie stanu zachowania materiału archiwalnego, gdyż ten w odniesieniu do zasobów Rosyjskiego Państwowego Archiwum Historycznego (Российский Государственный Исторический Архив) i Oddziału Rękopisów Rosyjskiej Biblioteki Narodowej (Российская Национальная Библиотека) jest znany dzięki repertoriom archiwalnym i inwentarzom wydanych przez Mariana Radwana¹ oraz przewodnikom opracowanym przez Krzysztofa Pożarskiego². Dlatego

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 M. RADWAN, *Repertorium wizytacji kościołów i klasztorów w archiwach Petersburskiego Kolegium Duchownego (1797–1914)* (Materiały do Dziejów Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej i w Rosji, 4), Lublin 1998; *idem*, *Kościół katolicki w archiwach Departamentu Wyznań Obcych rosyjskiego MSW. Repertorium* (Materiały do Dziejów Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej i w Rosji, 7), Lublin 2001; *idem*, *Ecclesiastica w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym w Sankt Petersburgu* (Źródła i Monografie – Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 324), Lublin 2008; M. РАДВАН, А. СОКОЛОВ (red.), *Католическая Церковь в архивах Департамента Духовных Дел Иностранных Исповеданий МВД*, т. 1–4, Санкт-Петербург 2000.

2 K. POŻARSKI (red.), *Historia Kościoła Rzymskokatolickiego w Imperium Rosyjskim (XVIII–XX w.) w dokumentach Rosyjskiego Państwowego Archiwum Historycznego*, Sankt Petersburg-Warszawa 1999; *idem* (red.), *Historia Kościoła Rzymskokatolickiego w Rosji i Polsce w dokumentach archiwów, bibliotek i muzeów Sankt Petersburga. Zarys – przewodnik*, Sankt Petersburg-Warszawa 2000.

kwerenda przeprowadzona w Rosyjskiej Bibliotece Narodowej ograniczona została do wnikliwego przebadania jednego zespołu, a w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym ukierunkowana była na: 1. zapoznanie się z zawartością jednostek, których tytuły sugerowały, że znaleźć w nich można informacje dotyczące kasaty większej liczby klasztorów; 2. znalezienie materiałów dotyczących likwidacji konkretnych domów zakonnych i dalszych losów budynków poklasztornych w diecezji łucko-żytomierskiej.

Kwerenda w Rosyjskiej Bibliotece Narodowej

Wstępna analiza zasobów Oddziału Rękopisów biblioteki wykazała, że ciekawy materiał źródłowy o potencjalnej proweniencji klasztornej znajduje się w fondzie 958, zatytułowanym *Собрание разноязычных рукописей (Zbiór różnojęzycznych rękopisów)*. Kilka znajdujących się w nim jednostek pochodzi z klasztoru jezuitów w Połocku lub też powstało w związku z przejściem jego majątku przez administrację carską. Na szczególną uwagę zasługują księgi z rejestrem osób, które złożyły śluby zakonne, a także zostały przyjęte do nowicjatu. Księga opatrzona sygn. Разн. F. XVII, nr 18, zatytułowana *Liber eorum qui vel gradum fecerunt vel Prima Vota emiserunt in Collegio Polocensi Societatis Jesu ab Anno Domini 1703*, zawiera wpisy o złożeniu w latach 1703–1869 oraz 1780–1820 ślubów zakonnych: prostych; ostatnich; trzech ślubów; czterech ślubów oraz „coadjutorum spiritualium”. Pierwsze złożyło 339 osób, drugie 82, trzy śluby złożyło 4 braci zakonnych, cztery – 84 profesów, a do „coadjutorum spiritualium” przystąpiło 10 jezuitów. Wpisy zajmują 65 kart zapisanych dwustronnie.

Dwie oprawne księgi mające 185 i 164 karty, opatrzone sygn. Разн. Q. XVII, nr 267/1, i Разн. Q. XVII, nr 267/2, zawierają wpisy przyjęć kandydatów do nowicjatu w jezuitach domach zakonnych w Połocku, Puszy i Dynenburgu. Pierwsza, zatytułowana *Liber Rerum Candidatorum quas tulerunt ad Novitiatum Tyrocinii Polocensis Societatis JESU Collegio Polocensi paratus Anno Domini 1760 in annum sequentem 1761*, zawiera wpisy z lat 1760–1765 oraz 1779–1799. W drugiej, *Liber Rerum Candidatorum quas tulerunt ad Novitiatum Tyrocinii Polocensis Societatis JESU Collegio Polocensi paratus Anno Domini 1800 in annum sequentem 1801*, zarejestrowane zostały przyjęcia do nowicjatu w latach 1800–1816. Dwie kolejne jednostki powstały już po kasacie jezuitów domu zakonnego w Połocku i zawierają wykaz części ksiązek biblioteki klasztornej, które zostały przekazane do Głównego Zarządu Spraw Duchownych Obcych Wyznań. Obie jednostki mają taki sam tytuł: *Част Каталога Книгъ Полоцкой иезуитской библиотеки назначенных для Главного управления духовных дел иностранных вероисповедений*. Pierwsza, opatrzona sygn. Разн. F. XVIII, nr 186/1, zawiera spis ksiązek teologicznych z zakresów: „Concilia, Synodi etc.” (22 tytuły i 28 egzemplarzy), „Ius Canonicus” (93 tytuły i 186 egzemplarzy), „Historia Ecclesiastica” (297 tytułów i 461 egzemplarzy), „Miscellanea” (78 tytułów i 99 egzemplarzy). W drugiej znajduje się spis ksiązek z zakresów: „Theologia. Historia Ecclesiastica” (114 tytułów i 173 egzemplarze, najstarsza „Regula Soc. Jesu” wydana Romae 1582, najwięcej – 10 egzemplarzy tytułu *Uwagi Dworów Burbońskich nad Jezuityzmem*, b.m.d.w.), „Theologia. Ius Canonicum” (23 tytuły i 36 egzemplarzy), „Theologia. Consilia Synodu” (5 tytułów i 5 egzemplarzy), „Philologia. Lexica” (57 tytułów i 69 egzemplarzy, najstarsza książka wydana w 1568 r.) oraz „Miscellanea” (106 egzemplarzy ksiązek 89 tytułów wydanych w latach 1600–1820, wśród nich statuty Wielkiego Księstwa Litewskiego, konstytucje sejmowe, akta konfederacji z lat 1766–1768, G. Lengnich, *Prawo pospolite Koronne; Myśli z Historii o Kontra-Talmudystach*, z drukarni zamojskiej 1761; *Listy dwóch Dam*, Lipsk 1772). Nie można wykluczyć, że niektóre książki z biblioteki jezuitów połockich znajdują się obecnie w zbiorach Oddziału Rękopisów Rosyjskiej Biblioteki Narodowej, np. w przebadanym fondzie 958 znajduje się księga częściowo rękopiśmienna, spisana w językach polskim i łacińskim, zatytułowana *Сборник различных иезуитских прозведений: речи, рассуждения, пьесы, история ордена...*, licząca 137 kart. Otwiera ją *Monita privata S.J. Notibergae edita* (sygn. Разн. Q. XVII, nr 264).

Kilka rękopisów powiązać należy z domami zakonnymi pijarów i prowadzonymi przez nie kolegiami. Są to:

Разн. Q. XV, nr 73 – licząca około 200 kart księga rękopiśmienna zawierająca trzy ekslibrisy biblioteki pijarów w Dąbrowicy („Bibliotheca Dąbrowicensis” – k. 1, 2, 135). Zapewne powstała jako pomoc przy wykładaniu w kolegium pijarskim retoryki, o czym świadczą zalecenia w sprawie nauczania tego przedmiotu z 1704 r., wiersze pochwalne, rozważania filozoficzno-polityczne, także wpisy typu: „Patentes pro Studiosis//Inspecturis Salutem In Domino//Die 28 Julij Ao 1729 Augustinus a SA. Michael S... Scholaris Piaru, Dąbrowicensium” (k. 1) czy limeryk „Post laetitia actum; Die hesterna factum, Ad lagen et mulsi tactil Gratias agimus per actum // Po wesołości akcie; Dnia wczorajszego fakcie, Flaszeczki miodu takcie; Dziękuje mi poperakcie” (k. 1). Język polski i łaciński, XVIII w.

Разн. Q. XVII, nr 260: „Syntagmæ Pharmaceutricæ Bibliothecæ Dąbrowicensis S[cholarum] P[iarum] obtulit JO Rdy Dns Zagurski Parochus Włodimiriensis”. Język polski i łaciński, XVIII w., k. 462. Zawartość – odpisy różnych traktatów politycznych.

Разн. Q. XV, nr 60: *Regnum liberae vocis eloquentia in decem oratoriarum praxium diverso generi et materiae rhetoricae elocutionis utroque tam patrio quam latiali stylo suadae accomodatas provincias divisum et quido competitori tenendi in animis hominum sceptri oratori in Wąsowiciano Radomiensi Scholarum Piarum Collegio propositum. Anno Regis regum a lingo regnantis 1706*. Język polski i łaciński, XVIII w., k. 121.

Разн. Q. XV, nr 59: *Arena militantis diligentiae vario certamine et stylo instructa et per illustri magnificentiae ac generosae ad fundatory Lubomirscior Srzeniavae Ripas in Collegio Podol. Scholar. Piar. indicta, Anno tryumphy in verbo humanato reportati 1712 in 1713 (die 8 octo)bris*. Język polski i łaciński, XVIII w., k. 99.

W przypadku kilkunastu jednostek można mówić o kwerendzie negatywnej, gdyż choć w różny sposób ich tytuły powiązane są z życiem zakonnym (dzieje klasztorów, rozważania teologiczne i religijne), to nie sposób określić ich proveniencji. Jako przykład może służyć księga rękopiśmienna:

Разн. O. IV, nr 16: *Eremus carmelitana SPN Elias Prophetæ primi ordinis et titularis ecclesiae patroni In Provincia Polona S. Spiritus carmelitarum discalceatorum, juxta primitivam ordinis observanciam florens: historico calamo delineate magnorum meritorum Patri virtute et scientia clarissimo. A RPNO RPN Josepho a BVM de Monte Carmelo protonotario apostolich carmeliatrum discalceatoru, Provoniaciae Polonie S. Spiritus Provyncialae per diocesum Kijovensem libroroum censori. Prono cultu. a PF Josaphat a S. Casimiro Eremita Anno dedicate*. Język polski i łaciński, XVIII w. (?), k. 92 i rycina. Zawiera grawiurę *Desertum P.F. Carmelitarum Discalceatorum in Regno Polonia erectum. Dno Patri Prophetæ dedicatum, munisiceritissime dotatum ab Illma D. Agnete Comitissa de Tęczyn Firleiowa palatine Cracoviensi in Comitatus Teczynensi tribus milliarys a Cracovia distans* oraz opis fundacji klasztoru tęczyńskiego wraz z dokumentem fundacyjnym.

Kwerenda w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym

Jednym z jej celów było uzupełnienie materiału źródłowego pozyskanego w trakcie kwerendy w archiwach i bibliotekach kijowskich, znajdującego się obecnie w opracowaniu przez członków zespołu. Stąd zainteresowanie jednostkami, których tytuły inwentarzowe sugerowały, że zawierają informacje o losach budynków po klasztorach skasowanych w latach 30.–60. XIX w. na terenie guberni wołyńskiej i kijowskiej. Dlatego też opracowane zostało 17 jednostek z fondu 821, *Департамент Духовных Дел Иностранных Исповеданий МВД* (Departament Spraw Duchownych Obcych Wyznań MSW = Ministerstwa Spraw Wewnętrznych), op. 125, *Римско-Католическое отделение Департамента духовных дел иностранных исповеданий, ведавшее делами о католиках, армяно-католиках*

u mapyavumax, 1800–1910 zz., czyli akta spraw wytworzone przez Wydział Rzymskokatolicki tego departamentu. Wymienić można:

Nr 2524: akta sprawy przekazania miastu Łuck znajdujących się na jego obszarze budynków po klasztorach bernardynów i karmelitów oraz dawnego kościoła ormiańskiego, 15 XII 1882–20 VIII 1886.

Nr 2758: akta wytworzone w związku z zamknięciem klasztoru karmelitów bosych w Berdyczowie, 4 XI 1866–13 XI 1910.

Nr 2789: sprawa wykorzystania kościoła karmelitów w Łucku, 26 II 1856–20 III 1860. Z zamieszczonych w jednostce dokumentów wynika, że na 21 skasowanych w 1850 r. klasztorów tylko 3 zostały przejęte przez wojsko: dominikanów, trynitarzy i karmelitów (wszystkie w Łucku).

Nr 2825: pisma powstałe w związku z rozpoznaniem prawnego właściciela dawnego klasztoru pijarów w Dąbrowicy w celu przygotowania jego sprzedaży do rozbiórki, 29 X 1882–14 XII 1882.

Nr 2839: sprawa wykorzystania budynku dawnego klasztoru trynitarzy w Beresteczku, 20 VI 1859–1877. Interesująca, gdyż kilkakrotnie zmieniano decyzję w sprawie obiektu – w 1859 r. postanowiono go rozebrać ze względu na bardzo zły stan techniczny, ale w następnych latach rozważano też możliwość remontu budynku. Ostatecznie w 1876 r. zdecydowano o jego rozbiórce. Podane w inwentarzu granice chronologiczne jednostki nie są zgodne z rzeczywistością, gdyż dokumenty kończą się nie na roku 1863, lecz na 1877.

Nr 2881: sprawa skasowania klasztoru franciszkanów w Międzyrzeczu Ostrogskim oraz losów zakonników, 20 IX 1866–14 I 1867. Z pisma generał-gubernatora kijowskiego, podolskiego i wołyńskiego Aleksandra Bezaka z 20 IX 1866 r. wynika, że przez administrację generalnego gubernatorstwa franciszkanie międzyrzeccy uznawani byli za jeden z czterech bardzo szkodliwych domów zakonnych w trzech guberniach Kraju Południowo-Zachodniego (pozostałe trzy to karmelitów i dominikanek w Kamieńcu Podolskim oraz, bardzo aktywny politycznie, karmelitów w Berdyczowie). Na 14 zakonników przebywających w momencie kasaty w Międzyrzeczu 6 zasiliło duchowieństwo świeckie (jako wikariusze parafialni i kapelani), a 8 zostało przeniesionych do seminarium w Żytomierzu.

Akta spoza Wołynia i Kijowszczyzny

Nr 2843: sprawa zamknięcia klasztoru trynitarzy na Antokolu w Wilnie, 24 IX 1864–25 XI 1872. Powodem była postawa w 1863 r. mnichów, którzy poparli powstanie polskie. Kilka lat po kasacie budynek przekazano wojsku z przeznaczeniem na lazaret i kwatery oficerskie.

Wartość informacyjna niektórych jednostek okazała się większa, niż to wynikało z ich tytułów inwentarzowych. W jednostce nr 2526, oprócz sygnalizowanej w tytule akt sprawy związanej z losami budynku po klasztorze bazylianów w Łucku, znajduje się też projekt techniczny nowego kościoła w Płoskirowie (obwód Chmielnicki) z 1898 r., autorstwa M. Lułkowicza. Znacznie cenniejsza dla poznania mechanizmów procesu kasacyjnego jest jednostka archiwalna nr 2837, zatytułowana *Sprawa zamknięcia klasztoru w Dederkałach [...] 4 XI 1887–19 VI 1907*. W rzeczywistości zawiera także pisma urzędowe z lat 1887–1891 poświęcone kwestii utrzymania lub zlikwidowania trzech jeszcze istniejących w guberniach południowo-zachodnich klasztorów: bernardynów w Zaślawiu, kapucynów w Winnicy i reformatów w Dederkałach. Już w 1887 r. uznano, że dwa ostatnie należy skasować. W 1888 r. zdecydowano się na taki zabieg tylko w odniesieniu do klasztoru winnickiego. Reformaci w Dederkałach przetrwali jeszcze trzy lata, ale w 1891 r. klasztor został zlikwidowany. Dokumenty związane z likwidacją klasztoru w Dederkałach znajdują się na kartach od 11 do 66; są to: rozkaz kasacyjny, odwołania od tej decyzji mnichów i ludności parafialnej, zabiegi Cerkwi prawosławnej i Kijowskiego Okręgu Szkolnego o przejęcie zabudowań poklasztornych.

Kilka jednostek zostało przebadanych w celu rozpoznania ich zawartości, zwłaszcza stwierdzenia, czy dotyczą kasaty większej liczby domów zakonnych.

Z fondu 821, op. 11, *Всеподданнейшие доклады Министра внутренних дел, 1828–1917 гг.* (*Wiernopoddane rezolucje Ministra Spraw Wewnętrznych z lat 1828–1917*), sondażowo przebadano jednostkę nr 8, zawierającą rezolucje ministerialne z 1833 r. Znalezione w niej sporo informacji dotyczących procesu kasat klasztorów, przykładowo:

1. Zapytanie z początku 1833 r., które kościoły poklasztorne w guberniach wołyńskich i podolskich mogą zostać przekazane Cerkwi prawosławnej bez szkody dla posługi duchownej świadczonyj wiernym religii rzymskokatolickiej [k. 67–69];
2. Pismo z 25 II 1833 r. w sprawie kościołów poklasztorów zamienionych w parafialne lub filialne zgodnie z rozporządzeniem z 19 VII 1832 r. [k. 85–87];
3. Prośba hrabiny Scypion z domu Druckiej-Lubeckiej z 7 III 1833 r., aby zostały reaktywowane pijarski klasztor i szkoła w Szczuczynie, ufundowane przez rodzinę Scypion. W zamian zaproponowała likwidację innej fundacji Scypionów – klasztoru pijarów w Lidzie [k. 92];
4. Prośba hrabiny Rzewuskiej z 10 IV 1833 r., aby reaktywowany został skasowany w roku poprzednim klasztor dominikanów w Starym Konstantynowie, niezbędny dla posługi duchownej w powiecie [k. 114–120];
5. Informacja z 31 V 1833 r. o 15 skasowanych klasztorach bazylikańskich i ich uposażeniu [k. 202–206];
6. Pisma z 16 i 21 XII 1833 r. o przekazaniu Kościołowi greckounickiemu świątyń poklasztorów w Lidzie (kameduli) i Zasławiu Mińskim (dominikanie) [k. 263–266].

Cenne informacje o przebiegu procesu kasacyjnego w latach 1850–1864 znajdują się w jednostce z op. 125, nr 546, zatytułowanej *Дело об издании правил и распоряжений об упразднении римско-католических монастырей в России и Царстве Польском и передаче их зданий и имущества различным ведомствам 10 XI 1854–22 XI 1864* (tytuł kancelaryjny *Упразднение римско-католических монастырей Империи*). Jej zawartość:

1. Pisma z lat 1854–1856 dotyczące przejścia przez Ministerstwo Wojny budynków po klasztorach skasowanych w 1850 r. [k. 1–16v];
2. Sporządzone, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z 31 VII 1854 r., przez administrację gubernialną w latach 1859–1864 raporty o użytkowaniu, stanie własnościowym i technicznym klasztorów skasowanych do początku lat 50. XIX w. w guberniach grodzieńskiej i kowelskiej, mohylewskiej, mińskiej, podolskiej, wileńskiej, witebskiej i wołyńskiej [k. 20–126]. Najcenniejsze są raporty z guberni podolskiej i wołyńskiej – do tego ostatniego dołączone zostały plany klasztorów bernardynów w Dubnie i Łucku, karmelitów bosych w Starym Wiśniowcu, bazylianów w Owruczu [k. 89–125];
3. Wykazy klasztorów etatowych i ponadetatowych w 1864 r. w guberniach zachodnich Rosji [k. 138–140];
4. Raport sporządzony około 1864 r. o przebiegu procesu kasat klasztorów w guberniach zachodnich Rosji w latach 1829–1856, wraz z wykazami ilustrującymi dynamikę rozwoju życia zakonnego w biskupstwach na terenie tych guberni [k. 149–201];
5. Raport sporządzony po 1866 r., informujący o jeszcze istniejących klasztorach i przydzielonej im kategorii w guberniach kijowskiej (Chodorków III kat., do 1866 r. Berdyczów I kat. i Brusilów III kat.), podolskiej (Winnica III kat.) oraz wołyńskiej (Zasław II kat., Stary Konstantynów III kat., Dederkały III kat. i Dubno III kat., a do 1866 r. też Międzyrzecz Ostrogi II kat.) [k. 215–219v].

Losy bibliotek poklasztornych przybliżają dwie jednostki z op. 125, nr 3019 i 3020, opatrzone tytułem inwentarzowym *Библиотеки упраздненных римско-католических монастырей*. Pierwsza, ujęta w cesurę czasową 25 VIII 1834–31 III 1850 r., zawiera interesujący materiał dotyczący powodu zainteresowania się centralnych władz carskich problemem bibliotek poklasztornych. W 1834 r. zwróciła na niego uwagę Grodzieńska Izba Skarbowa, która dostrzegła w bibliotekach konkretną wartość materialną mogącą ulec zatraceniu, jeżeli dopuściłoby się do ich zniszczenia. Dlatego 31 VII 1834 r. zawiadomiła Departament Majątku Państwowego Ministerstwa Finansów o znajdujących się na obszarze jej działania 12 bibliotekach poklasztornych (2 karmelickich, 4 dominikańskich, 4 franciszkańskich i po jednej kanoników regularnych i pijarów) z 6240 książkami (największy zasób miała biblioteka pijarów w Szczuczynie – 2856 woluminów) i poprosiła o zgodę na ich sprzedaż. Wystąpienie to skłoniło ministra finansów do zainteresowania się bibliotekami poklasztornymi oraz wyposażeniem prowadzonych przez klasztory kolegiów jako źródłem pozyskania określonych korzyści finansowych. W 1836 r. polecił on podległym agendom (przede wszystkim izbom skarbowym) sporządzenie wykazu bibliotek poklasztornych w guberniach zachodnich. Ujętych w nim zostało 120 bibliotek dysponujących łącznie 37 538 książkami. Administracji skarbowej nie udało się spisać bibliotek po kolejnych 68 klasztorach skasowanych do 1832 r., ale na podstawie akt wizytacyjnych z 1820 r. oceniła, że mogło w nich być ponad 10 000 książek. Oprócz administracji skarbowej losom bibliotek poklasztornych zainteresowało się też Ministerstwo Oświecenia Publicznego, które 27 XII 1834 r. poprosiło ministra spraw wewnętrznych o przekazanie Wileńskiemu Okręgowi Szkolnemu liczącego 1112 pozycji księgozbioru rosieńskiego klasztoru i kolegium pijarów oraz wyposażenia gabinetów fizycznego i geologicznego.

Wystąpienia te zainspirowały ministra spraw wewnętrznych do zainteresowania się losom bibliotek poklasztornych, a efektem tego jest powstanie zbioru pism stanowiących zawartość jednostek nr 3109 i 3110. W pierwszej, oprócz omówionych wcześniej dokumentów, znajdują się też pisma poruszające kwestie książek pozostałych po zlikwidowanej oficynie wydawniczej prowadzonej przez jezuitów połockich oraz bibliotek poklasztornych w Mohylewie, Drohiczynie (pijarzy i franciszkanie), Orszy (trynitarze), Żorniszczach (reformaci), Siemiatyczach (misjonarze), Jarmolińcach (bernardyni), Dunajowcach (kapucyni), Brahiłowie (trynitarze) i kilkudziesięciu innych domach zakonnych. Jednostka ta zawiera wykaz książek z bibliotek poklasztornych przejętych na początku lat 40. XIX w. przez cenzurę, przekazanych Gimnazjum Podolskiemu, a także rozdzielonych pomiędzy trzy instytucje księgozbiorów 14 klasztorów z guberni wileńskiej (k. 173–319).

W jednostce nr 3020, posiadającej ramy chronologiczne 5 I 1886–7 XII 1892 r., znajdują się pisma dotyczące bibliotek poklasztornych z terenów guberni lubelskiej, kijowskiej i wileńskiej – przede wszystkim z Lublina (dominikanie), Chodorkowa i Winnicy (kapucyni), Dederkałów (reformaci). Na szczególną uwagę zasługują wykazy książek znajdujących się w 1886 r. w magazynach Biblioteki Publicznej w Wilnie (590 tytułów i 1917 egzemplarzy, najwięcej stanowiących depozyt Wileńskiego Komitetu Cenzury) oraz księgozbioru biblioteki dominikanów w Lublinie.

Ograniczony czas trwania kwerendy sprawił, że udało się przejrzeć jedynie 8 jednostek z fondu 822: *Римско-Католическая Духовная Коллегия МВД* (Rzymskokatolickie Kolegium Duchowne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych), op. 11, lata 1797–1918, nr 879–880. Tylko jedna z nich zasługuje na wymienienie, jako odpowiadająca celom kwerendy, a jest to jednostka archiwalna nr 879В, zawierająca archiwum majątkowe klasztoru benedyktynów w Mińsku, liczące 36 dokumentów z lat 1699–1832.